

УКРАЇНСЬКА ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ ЛЮДИНИ

РІЧНИЙ ЗВІТ

ЗА 2022 РІК

ЗМІСТ

03	Вступ
04	Громадські приймальні УГСПЛ
06	Чат-боти
07	Тематика звернень
08	Інформування
09	Освіта з прав людини
11	Документування воєнних злочинів
13	Стратегічні справи
15	Фінансовий звіт УГСПЛ

УКРАЇНСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

РІЧНИЙ ЗВІТ ЗА 2022 РІК

▲
Селище Бородянка
на Київщині.
Квітень 2022

2022 рік став викликом, сповненим трагедій, для всієї України: в лютому російські війська розпочали відкрите повномасштабне вторгнення із застосуванням ракетних обстрілів, авіаударів та наземних операцій.

Навіть в таких умовах Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) продовжила роботу над забезпеченням правового захисту для людей на всіх територіях, підконтрольних Україні. Окрім надання безкоштовних юридичних консультацій та подальшого судового розгляду в національних судах, УГСПЛ впроваджувала значно ширший спектр діяльності: надання людям необхідної інформації, аналітики, медіація у цивільних спорах, вторинна правова допомога, пошук відшкодування за несправедливість, навіть через Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

ГРОМАДСЬКІ ПРИЙМАЛЬНІ УГСПЛ

18

РЕГІОНІВ
УКРАЇНИ

21

ГРОМАДСЬКА
ПРИЙМАЛЬНЯ

Мережа громадських приймалень УГСПЛ охоплює **18 регіонів України** і складається з **21 громадської приймальні** – усі вони на підконтрольних уряду територіях України. Ці громадські приймальні, як і раніше, залишаються надзвичайно корисними для надання первинної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) з окупованих Кремлем територій України, постраждалим від війни, а також є одним із надійних джерел правової інформації у цій сфері для місцевих ЗМІ, в тому числі завдяки міцному зв'язку з місцевими громадами.

Варто зазначити, що УГСПЛ постійно моніторить ситуацію в регіонах та розвиває свою мережу таким чином, щоб забезпечити доступ до правосуддя якомога більшої кількості людей. Тому після повномасштабного вторгнення Кремля 24 лютого 2022 року мережа громадських приймалень була розширена, аби допомогти подолати величезну кількість викликів, пов'язаних із тотальною війною, допомогти мільйонам людей, які втекли зі своїх домівок у пошуках порятунку від воєнних злочинів, які масово скоює російська армія.

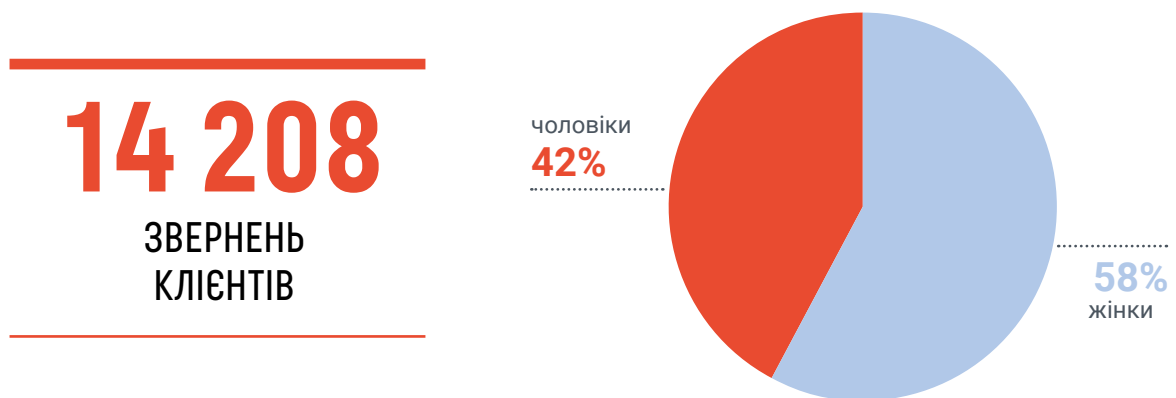
Дмитро Науменко
надає юридичну
консультацію під час
виїзду до Іванівської
громади Чернігівщини,
серпень 2022.

Джерело: Фейсбук-
сторінка Громадської
організації MART,
на базі якої працює
Громадська приймальня
УГСПЛ у м. Чернігів

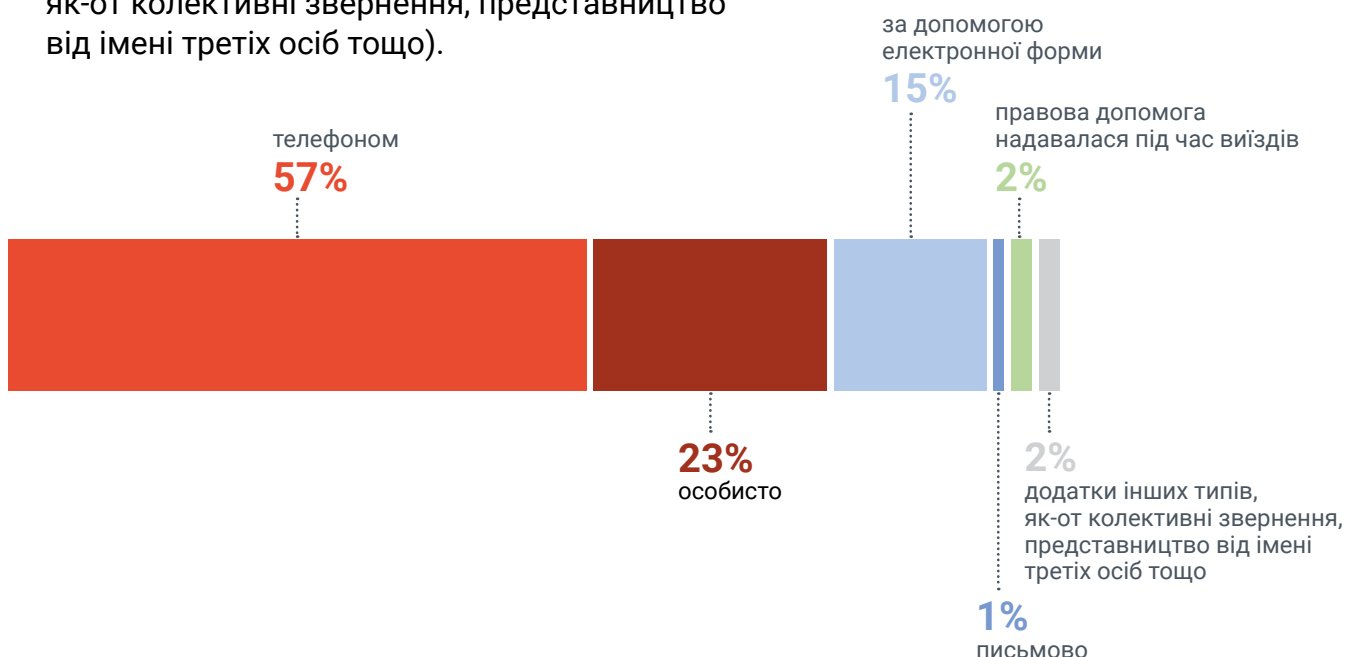
Юристи громадських приймалень продовжують надавати широкий спектр безоплатної допомоги людям – від надання юридичних консультацій, підготовки комплексних пакетів процесуальних документів до супроводження позовів у національній судовій системі.

У 2022 році громадські приймальні опрацювали **14 208 звернень клієнтів** (42% чоловіків, 58% жінок). Також юристи УГСПЛ забезпечили представництво у **126 справах** та подали **114 заяв до міжнародних судових інстанцій**.

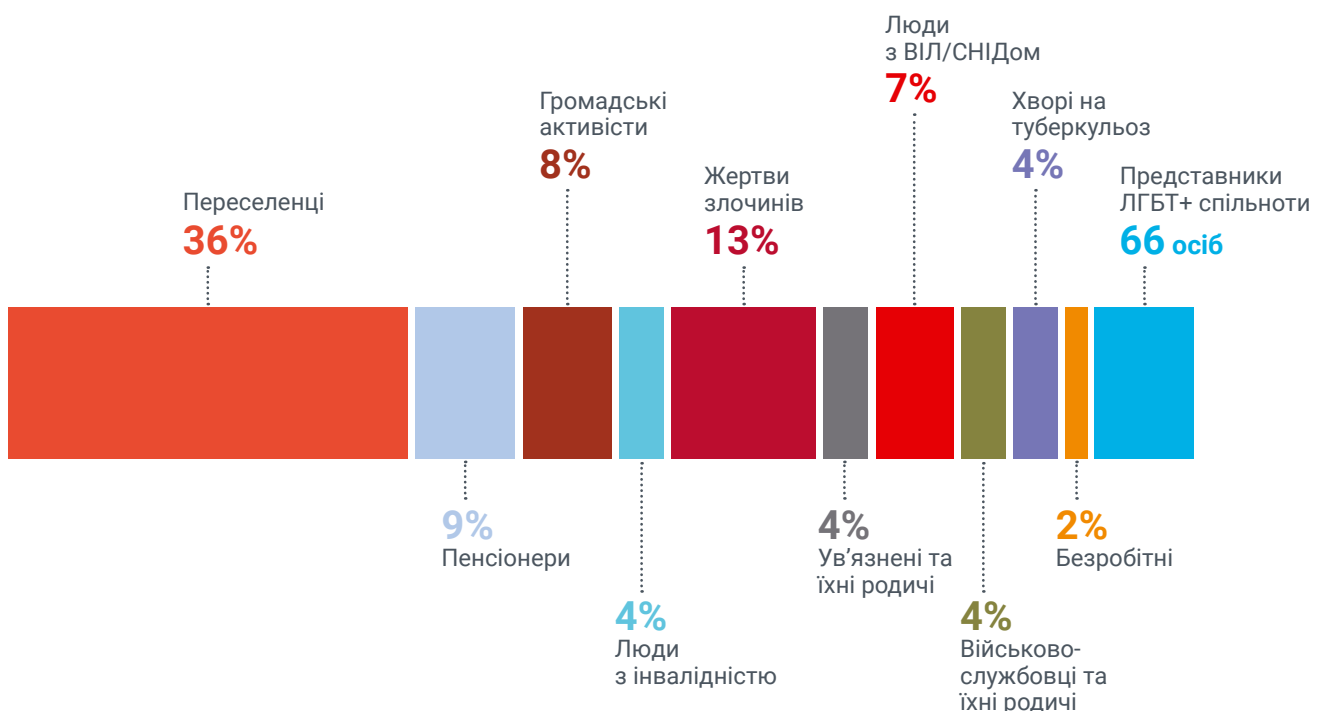
Люди зверталися до громадських приймалень:

- телефоном – 57% звернень;
- особисто – 23%;
- за допомогою електронної форми – 15%;
- письмово – 1%;
- правова допомога надавалася під час виїздів – 2% додатків (решта % – це додатки інших типів, як-от колективні звернення, представництво від імені третіх осіб тощо).

УГСПЛ підтримує декілька чат-ботів (керованих юристами мережі громадських приймалень та Центру стратегічних судових справ (ЦСС), коли необхідно) для надання правової онлайн-допомоги: такі інструменти стають особливо актуальними, коли люди не можуть особисто відвідати наші приймальні або звернутися до відповідальних органів через обмеження на поїздки, накладені через проблеми безпеки, пов'язані з війною.

Що стосується категорії людей, які звернулися за допомогою, то найбільше це переселенці (приблизно 36% звернень), пенсіонери (9%), громадські активісти (8%), люди з інвалідністю (4%) та жертви злочинів (13%). Також велика кількість звернень від ув'язнених та їхніх родичів (4%), людей з ВІЛ/СНІДом (7%), військовослужбовців та їхніх родичів (4%), хворих на туберкульоз (4%), безробітних (2%) та представники ЛГБТ+ спільноти (66 осіб).

ТЕМАТИКА ЗВЕРНЕНЬ

Серед найпоширеніших питань, з якими люди звертаються, – це:

- питання цивільного законодавства (наприклад, компенсація за пошкоджене майно, питання спадщини тощо – близько 15% звернень, а також відшкодування – 14%),
- законодавство про соціальні гарантії (12%),
- пенсійне законодавство (3%),
- кримінальне право (5%),
- питання, пов'язані зі свавіллям (3%),
- катування та жорстоке поводження (2%),
- порушення права на здоров'я (3%),
- прав на житло (3%),
- трудове законодавство (3%),
- порушення під час досудового провадження (3%),
- порушення під час судових процесів (4%),
- питання доступу до інформації (3%),
- сімейне право (2%)
- 164 заяви щодо проблеми дискримінації.

Одна з історій, в яких юристам УГСПЛ вдалося відстояти права людини, що опинилася на вулиці через злочинців:

“У 2015 році невідомі викрали Юрія Синельника та вивезли з Києва у невстановлене місце. В нього забрали паспорт і ключі від квартири. Де тримали Юрія і хто його викрадачі – досі невідомо. Після того, як його відпустили, він не зміг потрапити додому: у його квартирі жили інші люди, які називали себе законними власниками – тоді з'ясувалися мотиви злочинців. Юрій повідомив про це в поліцію, і було розпочато кримінальне провадження, за винятком того, що слідчі, схоже, зосередилися лише на його викраденні та не виявили інтересу висунути звинувачення нотаріусам, які передали майно Юрія ймовірним злочинцям і чиї особи не були таємницею. Залишившись без дому та засобів до існування, Юрій звернувся до УГСПЛ за правовою допомогою: ця складна, багатокомпонентна справа тягнеться роками. Незважаючи на очевидні факти, підготовка правової позиції та формулювання позову були справжнім викликом, тому УГСПЛ дуже задоволена рішенням суду, яке було винесено 30 серпня 2022 року – повернути майно його законному власнику Юрію. Хоча це лише перший крок до повернення квартири”.

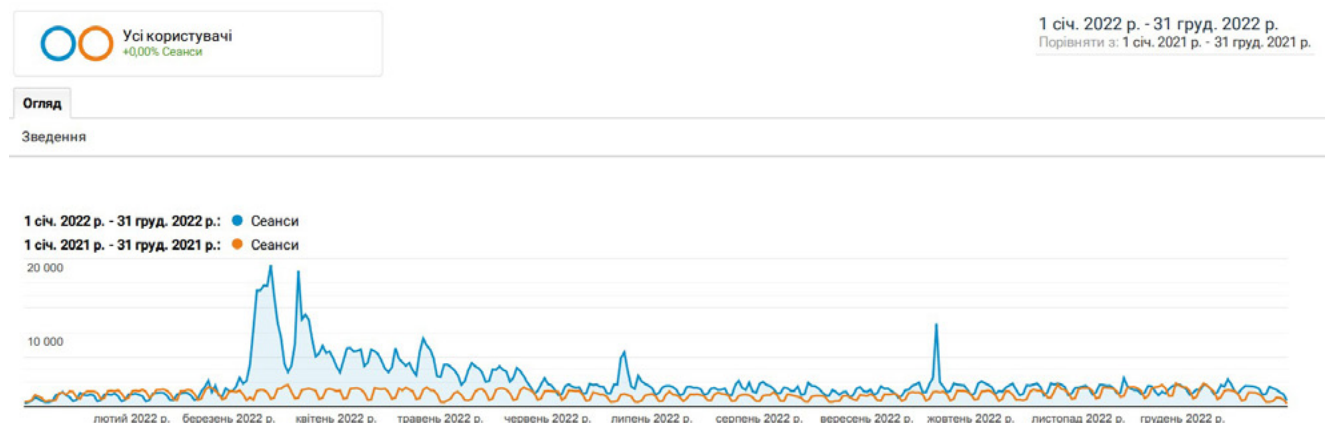
↑
Юрій Васильович
Синельник, клієнт
Української Гельсінської
спілки з прав людини

Іншим щаблем роботи мережі громадських приймалень є освіта та підвищення обізнаності для подолання правового нігілізму та відсутності надії на те, що права людини можна успішно захистити. Теми різноманітні – пенсійні питання, реформи, права людини в контексті спілкування з поліцією, захист від домашнього насильства і, звісно, подолання правових наслідків війни, розв'язаної Кремлем, тощо.

601 ПОДІЯ

У 2022 році **601 подія** (тобто виїзні лекції та презентації, публікації в медіа та соціальних мережах, підготовлені відеоролики та роздаткові матеріали тощо) були організовані/співорганізовані громадськими приймальнями разом із центральним офісом УГСПЛ, який проводить власні події або розміщує публікації, щоб розповісти людям, як краще орієнтуватися правову систему та навчити їх самостійно захищати свої права.

Важливо підкреслити, що за даними Google Analytics у 2022 році **веб-сайт УГСПЛ** набрав більше 1,5 мільйонів переглядів від понад **994 тисячі унікальних відвідувачів**. Це грандіозний результат, який, серед іншого, дає уявлення про те, наскільки корисними є матеріали УГСПЛ.

Скріншот з сервісу
Google Analytics:
порівняння переглядів
сайту УГСПЛ за 2022 та
2021 роки

Щоб детальніше, ось **десять найпопулярніших матеріалів року**, які за своєю суттю є інформаційно-просвітницькими (здебільшого пов'язані з проблемами ВПО, шукачів притулку та деякими аспектами воєнного стану в Україні):
ТОП-10 матеріалів УГСПЛ, які цікавили українців у 2022.

ОСВІТА З ПРАВ ЛЮДИНИ

Забезпечили навчання освітян з 16 областей щодо розуміння основних положень Міжнародного гуманітарного права (МГП), а також тлумачення учнівству та широким верствам населення питань, пов'язаних з порушенням норм МГП в російсько-українській війні. З травня по липень 2022 року навчання пройшли 1368 учасників. Окрім освітян цікавість до курсу проявили держслужбовці з системи освіти, представники інститутів післядипломної педагогічної освіти, центрів професійного розвитку педагогічних працівників, представники органів місцевого самоврядування, фахівці (провідний фахівець з військового обліку, начальник відділу ДСНС), юристи, волонтери НТЧХУ), студенти, що підтвердило високий запит на освіту з МГП. Також значно зріс попит на онлайн-курс «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право, розміщений на платформі «Прометеус» . На серпень 2022 року курс пройшло 4570 слухачів.

1368
УЧАСНИКІВ

Підписані меморандуми з Національним агентством України з питань державної служби (НАДС), освітнім омбудсменом, Вищою школою адвокатури України. Зокрема, в рамках співпраці з НАДС було розроблено та затверджено Типову навчальну короткострокову програму «Міжнародне гуманітарне право у професійній діяльності публічних службовців», проведено експрес-курс для держслужбовців категорії Б,В та представників органів місцевого самоврядування.

З вересня 2022 року в шкільні освітні програми з історії, правознавства та громадянської освіти, за сприяння представників УГСПЛ у складі робочих груп МОН, були внесені суттєві зміни та імплементовано викладання МГП. Для якісного викладання цих тем експерти УГСПЛ підготували методичні матеріали “Як викладати питання з міжнародного гуманітарного права на уроках історії, громадянської освіти та правознавства” (розміщені на сайті МОН), підготовлено 25 тренерів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників для того, щоб навчати і ділитися досвідом з вчителями у регіонах.

З вересня по грудень 2022 року проведено практичний курс для студентів “Практикум з правозахисної діяльності” у магістратурі Навчально-наукового інституту міжнародних

відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Студенти отримали можливість ознайомитися з досвідом роботи правозахисників-експертів УГСПЛ, дізнатися про основні напрями та форми роботи організації, і в перспективі долучитися на волонтерських та інших засадах до роботи різних напрямків УГСПЛ.

3 березня 2022 року УГСПЛ розпочала марафон вебінарів по МГП для різних цільових аудиторій: судді, адвокати, правники. Першими розробили експрес навчальний курс для адвокатів «Застосування норм міжнародного гуманітарного права в національному правосудді». Підготували серію відеороликів з метою дати пересічним громадянам інформацію про МГП зрозумілою мовою.

Судді, адвокати,
прокурори - учасники
навчального курсу
«Захист прав людини
в умовах збройного
конфлікту в Україні».
Київ, жовтень 2022

У 2022 році УГСПЛ провела 44 освітніх заходи, спрямованих на підвищення обізнаності громадськості та розуміння прав людини в умовах збройного конфлікту. Серед таких заходів були тренінги для журналістів щодо документування воєнних злочинів, навчальні курси для правозахисників, адвокатів, суддів та прокурорів щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права.

ДОКУМЕНТУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Українське суспільство, включно з УГСПЛ, зараз зосереджене на забезпеченні відповідальності за воєнні злочини, скоєні в Україні. Відповідним державним структурам було доручено збирати та зберігати докази скоєних воєнних злочинів і порушень прав людини задля майбутнього правосуддя. Крім того, політичне керівництво країни забезпечує сприятливе середовище для залучення зацікавлених міжнародних партнерів. Важливо, що з першого дня нової хвилі російської військової агресії вітчизняні неурядові громадські організації, включно з УГСПЛ, спільно започаткували дві коаліції, які очолюють зусилля з документування воєнних злочинів: Коаліція Ukraine.5AM та Трибунал для Путіна.

У 2022 році УГСПЛ виступила у складі згаданих коаліцій (з пріоритетом Трибуналу для Путіна), а також відновила власну роботу з документування.

Мережа громадських приймалень відіграє одну з ключових ролей у цьому процесі, оскільки вони документують воєнні злочини у своїх регіонах, водночас інформуючи постраждалих про доступну правову допомогу та подальші послуги з правового захисту, які УГСПЛ може запропонувати жертвам порушень прав людини.

↑
Громадські приймальні отримали бронежилети для роботи з документування воєнних злочинів на деокупованих територіях.

▲
Будинок клієнтки
УГСПЛ на Херсонщині,
який постраждав
через бомбардування
російськими літаками

Через такі публікації, як: «Село звільнили, а повертатися нікуди: через воєнні злочини росіян Мала Сейдеминуха спорожніла», – ми намагаємося показати значимість звітування про воєнні злочини, розповідаючи людям, наскільки важливо, щоб жодне зло не уникло законного покарання, а ті, хто вижив, отримали відшкодування та компенсацію. Хоча вся робота з документування, звичайно, набагато масштабніша, ось низка публікацій, які розповідають історії про ймовірні жорстокі злочини Кремля, скоєні в окремих регіонах (усі були задокументовані коаліцією «Трибунал для Путіна»): наприклад, в Одеській області, у Луганській області, у Херсонській області.

СТРАТЕГІЧНІ СПРАВИ

Останнім аспектом, який заслуговує на увагу, є стратегічні судові процеси Центру стратегічних справ (ЦСС), які, у поєднанні з досвідом громадських приймалень можуть спричинити значні зміни у політиці щодо покращення ситуації з правами людини по всій країні.

У звітному періоді ЦСС УГСПЛ зберіг свої можливості щодо надання якісної допомоги у стратегічно важливих справах, спрямованих на створення прецедентів захисту прав людини всередині країни, а також забезпечення їхнього подальшого висвітлення в ЗМІ та адвокації. Нагадаємо, успішні стратегічні судові процеси є одними з найпотужніших інструментів захисту прав людини, оскільки вони здатні не лише покращити ситуацію клієнта в конкретній справі, а й вплинути на певну групу людей та призвести до зміни законодавства та адміністративної практики, покращення судочинства, створення нових засобів правового захисту, підвищену відповідальність держави та її агентів перед суспільством.

У 2022 році ЦСС підтримала понад **100 справ** (УГСПЛ самостійно чи спільно з партнерами).

Основні категорії:

- пов'язані з війною справи про загибель цивільних осіб;
- справи про поранення цивільних осіб;
- справи про викрадення людей;
- випадки тортур і нелюдських умов утримання в російському полоні;
- справи про зруйноване цивільне майно.

100
СПРАВ

◀ Адвокатка, юристка
Центру стратегічних
справ УГСПЛ
Віталія Лебідь
в Європейському суді
з прав людини

Нижче наведено кілька важливих прикладів за звітний період:

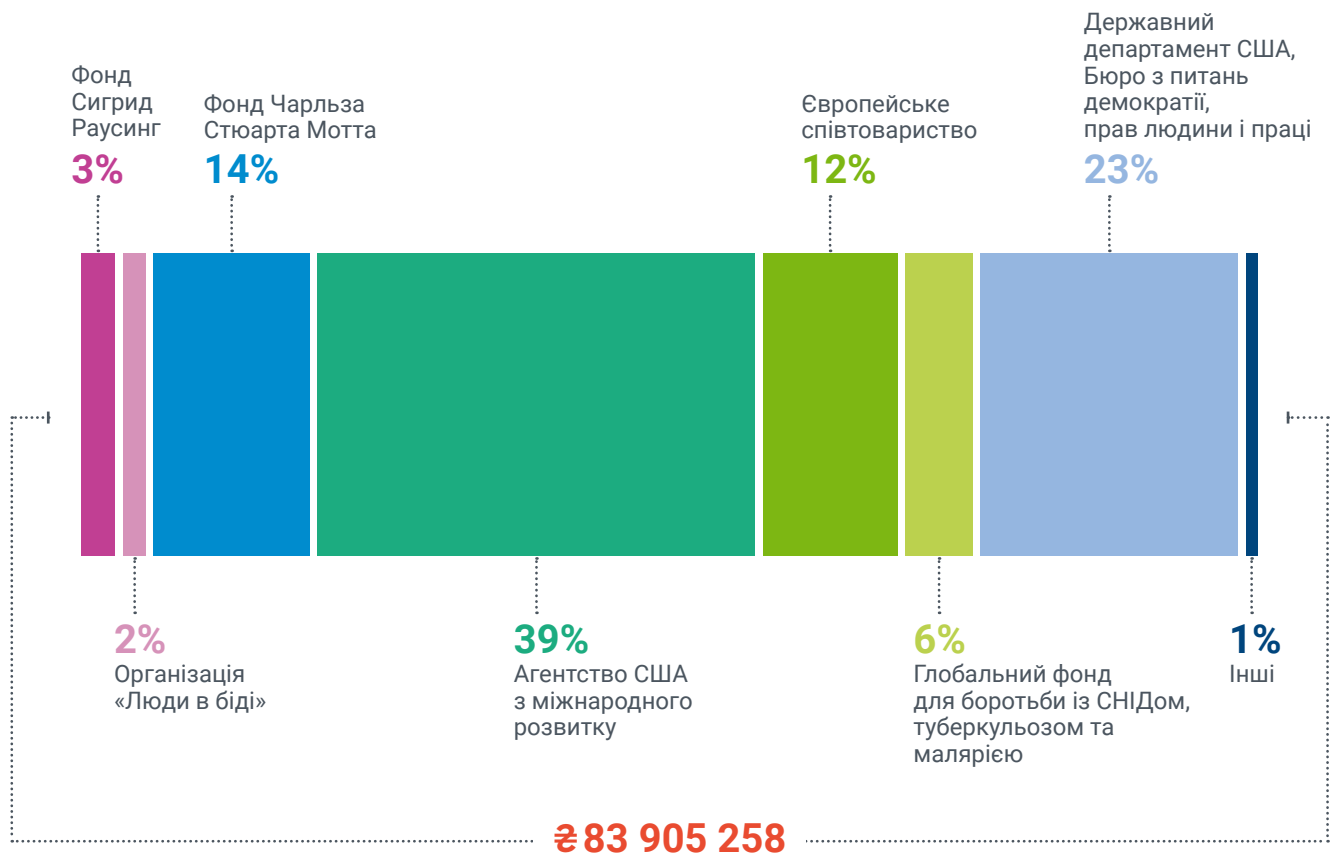
ЄСПЛ встановив порушення статті 3 Конвенції в її процесуальному аспекті у справі «Суслов і Батіян проти України», оскільки влада не провела ефективного розслідування, яке впливає з системної проблеми, щоб забезпечити невідкладне розслідування скарг на жорстоке поводження проти поліція. Крім того, у цій справі розглядається важливе питання щодо визнання викривальних показань свідків, які мають значну вагу для засудження, без розслідування тверджень про жорстоке поводження. Крім того, Суд встановив, що Україна порушила право заявника на справедливий суд, оскільки судовий розгляд проводився в закритому режимі без вмотивованої судової ухвали, і це питання не було вирішено апеляційним розглядом. Більше того, Україна не забезпечила належних умов для підготовки захисту, підриваючи вимогу справедливого судового розгляду та рівності сторін, а також не забезпечила право заявника на правову допомогу на початковій стадії розслідування разом із відмовою в допуску адвоката вибір заявника та численні «неформальні» допити слідчим без присутності адвоката, що вплинуло на загальну справедливість провадження. Крім того, Суд встановив порушення статті 3 Конвенції через погані умови тримання заявника під вартою в Київському СІЗО. Таким чином, ця справа мала особливе значення, оскільки вона стосується системної проблеми в Україні: катування затриманих у поєднанні з обмеженням їхнього права на правову допомогу на початковому етапі та незабезпечення ефективного розслідування звинувачень у жорстокому поводженні, оскільки такі практики зазвичай приховані від широкої громадськості за межами пенітенціарної системи.

У справі «Купінський проти України» ЄСПЛ встановив порушення статті 3 у зв'язку з фактичним довічним ув'язненням заявника без можливості скорочення, підтверджуючи свої попередні висновки у справі «Петухов проти України». Україна. Крім того, Суд дійшов висновку про порушення статті 7 Конвенції у зв'язку з призначенням заявнику українськими судами більш суворого покарання (довічного ув'язнення з можливістю скорочення), ніж те, до якого його засудили угорські суди (довічного ув'язнення з можливістю скорочення). Це друге в історії рішення проти України, де Суд визнав порушення статті 7 Конвенції. І це перший випадок у практиці Суду взагалі, де стаття 7 була визнана застосовною, коли йдеться про можливість дострокового звільнення.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ УГСПЛ

НАДХОДЖЕННЯ:

Агентство США з міжнародного розвитку	€ 32 726 309
Державний департамент США, Бюро з питань демократії, прав людини і праці	€ 19 377 147
Фонд Чарльза Стюарта Мотта	€ 11 519 111
Європейське співтовариство	€ 9 786 634
Глобальний фонд для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією	€ 5 134 386
Фонд Сигрид Раусинг	€ 2 811 327
Організація «Люди в біді»	€ 1 491 340
Інші	€ 1 059 004
ВСЬОГО	€ 83 905 258

ПРОГРАМНІ ВИТРАТИ:

Оплата персоналу	₴ 6 539 597
Підтримка громадських приймалень	₴ 9 239 565
Оплата адвокатів та пов'язані витрати	₴ 4 975 810
Гонорар експертів	₴ 9 641 964
Переклад	₴ 51 317
Публікації та промо-продукція	₴ 176 558
Витрати на польові місії	₴ 3 445
Публічні заходи	₴ 118 294
Робочі зустрічі	₴ 267 544
Тренінги та інші навчальні заходи	₴ 790 067
Навчання персоналу	₴ 19 488
Участь у національних та міжнародних заходах	₴ 1 691 434
Підтримка та оновлення сайтів та баз даних	₴ 63 299
Поїздки	₴ 20 086
Поштові витрати та доставка	₴ 45 998
Обладнання та меблі	₴ 1 749 837
Канцтовари та витратні матеріали	₴ 316 170
Книги, періодика та бази даних	₴ 59 522
Зв'язок	₴ 14 918
Оренда приміщення	₴ 939 763
Субгранти партнерським організаціям	₴ 9 835 073
Інші витрати	₴ 550 995
Оплата особам за контрактами	₴ 8 932 679
Загалом Програмних Витрат	₴ 56 043 423

АДМІНІСТРАТИВНІ ВИТРАТИ:

Оплата персоналу	₴ 4 743 383
Зовнішній аудит	₴ 547 755
Зв'язок	₴ 19 697
Обладнання та меблі	₴ 1 009 035
Оренда приміщення	₴ 242 230
Поштові витрати та доставка	₴ 12 948
Банківські витрати	₴ 173 713
Канцтовари та витратні матеріали	₴ 77 602
Інші витрати	₴ 399 538
Оплата особам за контрактами	₴ 972 177
Загалом Програмних Витрат	₴ 8 198 077
ЗАГАЛЬНА СУМА	₴ 64 241 501